

‘Schaarste helpt’

FONS ASSELBERGS OVER HERGEBRUIK ALS NIEUWE STANDAARD

Fons Asselbergs zet zich al vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw in voor een hoogwaardige inrichting van onze gebouwde omgeving. De hoedanigheden waarin hij dat deed waren divers: directeur van de stichting Architectuurmuseum (het latere NAI), wethouder van Amersfoort, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Rijksadviseur voor Cultureel Erfgoed, om een paar functies te noemen. De rode draad in zijn werk vormt het begrip ruimtelijke kwaliteit; hij zal er ook in dit gesprek meermalen op terug komen. Een begrip dat voortdurend om aandacht vraagt, ook bij leegstand en hergebruik.

Op de vergadertafel in de Amersfoortse werkkamer van Fons Asselbergs liggen de dossiers in het gelid, die te maken hebben met de vele functies die hij nog vervult. Recent kwam daar er weer één bij: het leiding geven aan het Atelier Overijssel, een werkplaats voor ruimtelijke kwaliteit. Zijn eerste presentaties heeft hij daar inmiddels achter de rug; de handout van de powerpoint vermeldt kernbegrippen als ‘Q Impuls’, ‘borging in alledaagse werkwijzen’ en ‘bestuurlijk draagvlak’. Het zijn begrippen die begin jaren negentig al de ronde deden, toen Asselbergs voorzitter was van het intergemeentelijk samenwerkingsverband Stichting Q, Kwaliteit in de Volkshuisvesting, maar die nog steeds

– en misschien wel wederom – hoog op de agenda moeten worden geplaatst. Het doet de vraag rijzen naar de urgentie van hergebruik: noopt de crisis tot een structureel andere werkwijze? Een werkwijze die niet meer op kwantiteit maar primair op kwaliteit is gefundeerd? Asselbergs denkt daar genuanceerd over: ‘In principe is hergebruik van alle tijden, maar er is wel een actuele urgentie ontstaan nu we hergebruik steeds meer relateren aan leegstand in kantoren en het niet meer bouwen in de wei. Het is met de bestaande voorraad echt anders gesteld dan pakweg tien jaar geleden. Toen konden gemeenten en marktpartijen nog gemakkelijk geld verdienen aan de rand van de stad. Die tijd is voorbij. Het is misschien wel een heel plat effect, maar dat maakt de kansen voor hergebruik groter.’

Voor in de mond

Asselbergs illustreert zijn stelling dat ‘schaarste helpt’ met een blik terug in de tijd: ‘In 1982 werd Amersfoort door het Rijk aangewezen als groeistad. We hadden niet direct de weidegrond beschikbaar om de jaarlijkse taakstelling van 1.740 woningen te realiseren. Wat ons toen te doen stond: op basis van een structuurplan bestaand stedelijk gebied alle bestemmingsplannen op dissonanten, leegstand en open gaten analyseren en kijken waar er mogelijkheden waren om complementaire projecten te realiseren;

iets wat men later strategische nieuwbouw is gaan noemen. In die zin maakt schaarste heel creatief. Die les heeft zijn geldigheid nooit verloren.’ Dat het tot 2011 moest duren voordat hergebruik bij iedereen voor in de mond ligt, wijt Fons Asselbergs aan de langdurige periode van overbesteding die achter ons ligt: ‘Beroepen als verstelnaaister, fietsenmaker en automonteur zijn allang uit ons herinneringsbeeld verdwenen. Past je kleding niet meer: weg ermee? Is je auto niet meer hip? Neem gewoon een nieuwe! Het ideaal is “meer, meer, meer”. Die attitude is ook de bouw ingeschoten. Ruud Lubbers had het destijds over privatisering van grote delen van het publieke domein en over de “tucht” van de markt als een openbare deugd; die privatisering is volledig uit de bocht gevlogen. Er is nu eerder sprake van “ontucht” van de markt.’ Nu de crisis een forse klap aan de marktsector heeft uitgedeeld, is het de vraag of de bakens echt verzet zullen worden. Asselbergs houdt een slag om de arm: ‘Zo is die wereld nooit aangestuurd, enkele verlichte opdrachtgevers bij corporaties en marktpartijen ten spijt. Mensen als Ko Blok, Carel de Reus en Huub Smeets: die zagen dat. Maar ik moet nog zien of de huidige crisis de diep gewortelde bedrijfscultuur in de bouw – gedreven door omzet en nieuwbouw – kan opheffen. Ik heb daar nog een hard hoofd in.’

‘We hebben geïnspireerde opdrachtgevers nodig die ervoor gaan, zowel aan publieke als private zijde.’

Gericht investeren

We keren terug naar de Gulden Feniks; een prijs die om een andere reden actueel is en op het goede moment komt. Asselbergs legt uit: 'Gemeenten zijn verplicht om voor 2013 hun bestemmingsplannen te actualiseren. Dat biedt de kans om zicht te krijgen op de kwaliteit van de stedelijke structuren: bebouwing, infra, water, groen. Neem dat alles kritisch onder de loep en agendeer verbeterpunten. Daarmee kunnen gemeenten hun economische agenda voor de komende 10, 20 jaar formuleren. Waar kunnen we de stad vergroenen, waar liggen kansen voor nieuwe stedelijkheid en functiemenging: denk daar nu over na. En koppel daar een uitvoeringsprogramma aan vast waarin de beperkt beschikbare euro's zo gericht mogelijk worden besteed. Weet wat je wil, gebruik de middelen selectief en maak als bestuur breed bekend waar je mee bezig bent: dat alles is Q.'

Met deze bril op heeft Asselbergs ook gekeken naar de inzendingen voor de Gulden Feniks. Zelf hanteert hij daarbij de '1-plus'-theorie: 'Je hebt de restauratie – categorie; een gebouw wordt knap gerestaureerd: 1 plus 1 blijft 1. Daar is niets mis mee. Dan is er de categorie – zoals bij de Tweede Kamer is gebeurd – waarbij een toevoeging voor meerwaarde heeft gezorgd: 1 plus 1 is 2. De categorie 1 plus 1 is 3 betreft projecten die door transformatie gesublimeerd worden tot een nieuw karaktervol

ankerpunt in een gebied en daar een vliegwieleffect hebben. Het ROC in Hengelo valt wat mij betreft in die categorie.'

Nieuw karakter

En dan is er nog een categorie: 'Dat zijn gebouwen waarop, uit angst voor verandering, met halfbakken ingrepen karaktermoord is gepleegd. Een resultaat dat door bepaalde hoeders van erfgoed als "respect voor erfgoed" gezien wordt. Het gevolg: opdrachtgever en architect sparen kool en geit en investeren in een plan dat noch karakter noch duurzaamheid heeft. Gevolg: 1 plus 1 is naatje. Ik vind dat een waardeloze vorm van monumentenzorg, waarvoor we moeten oppassen.' In de beleving van Asselbergs brengt iedere generatie nieuw karakter in: 'Behoud op zich heeft geen eeuwigheidswaarde. Dan heeft het begrip "behoud" vooral een hoog bezweringsgehalte. Wat is de meerwaarde van een gebouw als je het niet kunt gebruiken? Juist daarom is het zo belangrijk dat de gescheiden werelden van erfgoedzorg en ontwerppraktijk dicht bij elkaar worden gebracht. Jo Coenen heeft daartoe in Delft met ®MIT het initiatief genomen. Daar wordt hopelijk het fijn geschoold talent afgeleverd dat we nodig hebben om hergebruik duurzaam te verankeren in onze manier van werken. En de realisatie begint bij intelligente ambitie. We hebben geïnspireerde opdrachtgevers nodig die ervoor gaan, zowel aan publieke als private zijde.'

TRANSFORMATIE

- 66 JURYRAPPORT
Bevindingen van de jury
- 70 WINNAARS
ROC Twente Hengelo
Lichttoren Eindhoven
- 78 NOMINATIES
Hermitage Amsterdam
Tramwerkplaats Winschoten
- 82 OVERIGE INZENDINGEN

